

АРХЕТИП У СУЧАСНІЙ МУЗИКОЗНАВЧІЙ ДУМЦІ

Каплун Т. М.

*кандидат мистецтвознавства, доцент,
завідувачка кафедри музичного мистецтва та звукорежисури
Міжнародний гуманітарний університет
м. Одеса, Україна*

Дослідження явища архетиповості складає важливий напрям сучасного мистецтвознавства, у тому числі у музикознавстві. Розглядаючи архетип як філософсько-культурологічну універсалью, що являє собою базовий і найстійкий першоелемент світової культури, зазначимо її синтезуючу природу, яка поєднує різноманітні знання з психології, філософії, антропології, лінгвістики, етнографії, культурознавства, мистецтвознавства та багатьох інших різновидів сучасної науки.

К. Г. Юнг, який першим сформулював поняття архетипу, вказував на те, що архетип – це повторювані моделі досвіду, узагальнені образи-схеми, що слугують основою категоризації всіх видимих і мислимих явищ, первинні образи та загальнолюдські першообрази, які накопичилися в колективному несвідомому впродовж багатьох тисяч років і які передаються у загальний спадок як явище, що пронизує всі сфери життя людства як фундамент культури і мистецтва [11]. Джозе Кемпбелл, учень і послідовник Юнга, у своєму дослідженні «Герой з тисячею обличчями» виявляє культурно-психічні реалії архетипового міфологічного образу [5].

Найбільш активні наукові дослідження щодо природи архетипу і засобів його втілення проводяться у практичній психології (аналітичній, організаційній, політичній), лінгвістиці і літературознавстві [див. 1, 6, 9, 10, 12]. За останнє десятиліття до архетипових основ музичного мистецтва звертаються українські музикознавці.

Визначимо наукові праці сучасних українських музикознавців з питань архетипів в музичному мистецтві. Найбільш значним науковим дослідженням вказаного напрямку вважаємо монографію і статті М. Севериної, в яких розглядаються різноманітні питання прояву архетипового мислення у музичному мистецтві [7, 8].

У статті А. Гладишко розглядаються жанрово-стильові виміри купальського архетипу у творах українських митців – Є. Станковича (фолькл-опера «Цвіт папороті»), В. Губаренко (симфонічна картина «Купайло»), О. Герасименко (концертна фантазія «Купало» для бандури). Автором публікації розглянуті засоби музичної виразності на рівні

звукових структур, жанрових ознак та композиційно-драматургічних принципів. Метою статті, за авторським визначенням, є узагальнення національних архетипів як базових систем художньої виразності в професійній українській музиці останньої третини XX століття та виявлення специфіки їх семантичного втілення у різних жанрово-стильових контекстах [2].

Автори статті щодо архетипу Кохання (М. Жишкович і Р. Калин) на прикладі твору Б. І. Антонича – циклу «Зелена Євангелія» для сопрано і фортепіано – піднімають питання музичного втілення вказаного архетипу у солоспіві як національний прояв архетипового міфологічного мислення, сутність якого втілено у первинно-релігійній формі взаємозв'язку людського кохання і опоетизованої краси рідної природи [4].

Архетип Жінки, який визначається дослідницею Вікторією Драганчук як архетип Ославленої Мадонни (від образу жінки-покритки, самотньої старої матері до ідеального образу Богородиці-мадонни та узагальненого образу-символу Жінки-України), розглядається нею на прикладі ряду творів на тексти Т. Шевченка українських композиторів В. Сильвестрова, Б. Фроляк, Є. Станковича, та у творах різних жанрів Л. Ревуцького, Л. Дичко та інших відомих авторів [3].

Література:

1. Афонін Е., Мартинов А. Теоретичні та методологічні аспекти розвитку української школи архетипики. *Публічне управління: теорія та практика*. 2015. Вип. 1 (спец. вип.). С. 13–18. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pubupr_2015_1\(spets\)](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pubupr_2015_1(spets))

2. Гладичко А. Архетип в музичній культурі як дискурс сучасної української музикології. URL: https://intermusic.kh.ua/vypusk47/vip.47_31-43.pdf

3. Драганчук В. Архетип Ославленої Мадонни у музичному дискурсі: кордоцентризм української не-долі. *Актуальні проблеми мистецької практики і мистецтвознавчої науки* : зб. наук. праць. 2015. Вип. 7. С. 65–74. URL: <http://194.44.187.5/handle/123456789/9394>

4. Жишкович М. А., Калин Р. Й. Архетип кохання у солоспівах композитора діаспори Ігоря Соневицького. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. 2019. № 2. С. 375–378.

5. Кемпбел Дж. Герой із тисячею облич [пер. з англ. О. Мокровольський]. Київ : Видавничий дім «Альтернативи», 1999. 392 с.

6. Лановик М. Б. Розвиток концептів «символ», «архетип» і «міф» у теоретико-літературних дослідженнях науки про переклад. *Вісник Житомирського державного університету імені І. Франка*. 2005. № 22. С. 150–155.

7. Северинова М. Архетипи в культурі у проєкції на творчість сучасних українських композиторів : монографія. Київ : НАКККіМ, 2013. 299 с.

8. Северинова М. Ю. Теорія К. Г. Юнга про архетипи та її вплив на художню (музичну) культуру. *Культура України*. Харків : ХДАК, 2013. Вип. 40. С. 176–184.

9. Урись Т. Архетип як естетична домінанта художнього вираження модусу національної ідентичності в сучасній українській поезії. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Філологія*. 2016. Вип. 1 (35). С. 96–100.

10. Фрай Н. Архетипний аналіз: теорія мітів. *Антологія світової літературно-критичної думки*. С. 233–263.

11. Юнг К. Г. Архетипи і колективне несвідоме. Львів : Видавництво «Астролябія», 2018. 608 с.

12. Янковська Ж. Архетипний складник української літератури (аналітичні студії) : навчальний посібник (для викладачів, учнів та студентів середніх спеціальних навчальних закладів і закладів вищої освіти). Острог : Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2019. 354 с.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-479-8-78>

ДІЯЛЬНІСНИЙ УНІВЕРСАЛІЗМ БОГДАНА АНТКІВА В МУЗИЧНОМУ МИСТЕЦТВІ

Кирея М. В.

доктор філософії,

асистент кафедри театрального мистецтва

Тернопільський національний педагогічний університет

імені Володимира Гнатюка

м. Тернопіль, Україна

Заслужений артист УРСР Богдан Михайлович Антків (1915–1998) – це унікальна особистість, діапазон творчості якого є надзвичайно різноманітним у царині театрального та музичного мистецтва. Спираючись на наукові розвідки О. Коменди «Універсальна творча особистість – це людина, яка поєднує не менше трьох видів діяльності. Ці типи діяльності можуть бути основними і допоміжними, причому протягом творчого шляху митець може їх змінювати: те, що було провідним на